

VIATA DE LICEU

se traieste o singura data!

O scrisoare pierduta

de I.L.Caragiale

Lucrarea este o comedie in 4 acte si evoca viata publica si de familie de la sfarsitul secolului trecut. Tema ei este demascarea prostiei umane si a imoralitatii publice si private, inscriindu-se intre comediile de moravuri si caracter.

Actiunea se desfasoara in "capitala unui judet de munte" (numele localitatii nefiind specificat, situatia poate fi generalizata), pe fundalul unei agitate campanii electorale. Intre avocatul Nae Catavencu, din opozitie, care aspira la o cariera politica, si grupul fruntas al conducerii locale (Zaharia Trahanache si Stefan Tipatescu) izbucneste un conflict iscat de pierderea unei scrisori de dragoste pe care Tipatescu i-o adresase sotiei lui Trahanache, Zoe.

Dornic de parvenire, Catavencu recurge la santaj (al carui instrument este "scrisorica") pentru a obtine candidatura in locul lui Farfuridi.

Dar, dupa ce Zoe ii convinge pe Tipatescu si Trahanache sa il aleaga pe adversar, pe lista candidatilor este trecut din ordinul autoritatilor de la centru, un nume necunoscut: Agamemnon Dandanache.

Interesele contrare se incalcesc in timpul sedintei de numire oficiala a candidatului, dar solutia vine de la politaiul Pristanda care pune la cale un scandal menit sa-l anihileze pe Catavencu. In incaierare, acesta isi pierde palaria in care era ascunsa scrisoarea, si, devenit inofensiv, este nevoit sa accepte patronajul lui Zoe. In final, toata lumea se impaca, micile pasiuni dispar ca prin farmec, iar Dandanache este ales in "unanimitate".

Piesa este remarcabila, in primul rand, prin arta compozitiei. Tehnica este cea a amplificarii treptate a conflictului. Scriitorul creaza un conflict fundamental (pierderea scrisorii), care da unitate operei; dar si altele secundare (cuplul Farfuridi-Branzovenescu se tem ca nu sunt considerati membri marcanti ai partidului lor; aparitia lui Dandanache)

Complicatiile se amplifica din ce in ce mai mult, ca urmare a repetitiei, evolutiei inverse si interferentei diverselor serii de personaje aflate in conflict. (tehnica bulgarelui de zapada)

Caragiale insa, este si cel mai mare creator de caractere din literatura romana, personajele lui fiind realizate intr-o viziune clasica. Ca urmare, ele se incadreaza intr-o tipologie comica, avand o dominanta de caracter; aceasta nu presupune o lipsa de interes pentru omul social, pentru culoarea locala sau pentru particularitatile psihice sau de limbaj.

Autorul alege ca modalitati de caracterizare pe cele specifice genului dramatic: prin actiuni, limbaj, onomastica si prin intermediul celorlalte personaje.

Avand convingerea ca oamenii sunt turnati dupa calapoade diferite, dramaturgul isi inzestreaza eroii cu trasaturi distincte. Astfel, Zaharia Trahanache este un

vanitos inselat, un inraiat de o viclenie rudimentara (pregateste abil un contrasantaj, dezarmandu-l pe Catavencu). Posedand o gandire plata, este capabil sa se entuziasmeze de o expresie de genul "intr-o sotietate fara moral si fara printipuri, carevasazica ca nu le are". Temperamentul sau domol, intr-un fel, si el expresie a sireteniei, este sugerat de ticul verbal "ai putintica rabdare", dar si de numele care creaza impresia de zahariseala, de capacitate de a se modela usor ("trahanaua" este o coca moale). Este incadrat in seria incornoratului simpatic, deoarece refuza sa creada in autenticitatea scrisorii de amor.

Stefan Tipatescu, este tipul junelui-prim, fixat intr-un triunghi conjugal banal si tihnit, banuit de toti. El administreaza judetul ca pe propria mosie avand o mentalitate de stapan medieval: e orgolios, abuziv, incalca legea si admite micile matrapazlacuri ale lui Pristanda, pentru ca acesta ii foloseste. Insa, de fapt, este tinut din scurt de o femeie voluntara si se multumeste cu tihna burgheza pe care I-o asigura Zoe: "musia-I mosie, fonctia-fonctie, coana Joitica-coana Joitica: trai neneo, cu banii lui Trahanache" (tip=june prim, abil, rafinat).

Zoe Trahanache este cea mai distinsa intre femeile teatrului lui Caragiale, reprezentand tipul cochetei, adulterinei, ambitioasei, voluntarei. Ea incheie triunghiul conjugal prin care Caragiale dezvaluie imoralitatea vremii. Sperziata de santaj si pentru a pastra aparentele Zoe face uz de lacrimi, lesinuri si alte arme din arsenalul lamentatiei feminine. Penduland intre sot si amant, conduce din umbra toate sforile politicii din judet. Invins, Catavencu e consolatat de d-na Trahanache cu perspectiva "altei camere"; comportamentul natural, fara ranchiuna este explicatia puterii de seductie pe care o exercita asupra tuturor celor din jur.

Nae Catavencu este un arivist, care umbla cu "machiavelacuri" si este constient de acest lucru pentru ca citeaza deseori propozitia lui Machiavelli "scopul scuza mijloacele", pe care insa o atribuie "nemuritorului Gambetta". Motivatia actiunilor lui porneste de la dorinta anularii decalajului dintre conditia sa politica umila si convingerea ca le e superior celorlalti. Demagog, parvenit, santajist grosolan, si totusi ambitios dar fara tenacitate, are o evolutie inversa fata de momentul initial. Pierzand scrisoarea se resemneaza rapid, se gudura pe langa Zoe si se supune imediat, intuind ca sansa de castig ramane tot femeia. (Catavencu → cataveica = haina cu doua fete → ipocrizie).

Farfuridi intra in aceeasi categorie a demagogului, dar este insa un prost de o teribila fudulie. Parerea despre sine este superlativa, si si-o marturiseste admirandu-se in ipostazele sale civice ("Eu am, n-am sa-ntalnesc pe cineva, la zece fix ma duc in targ") si ideologice ("tradare sa fie, dar s-o stim si noi"). Insuficienta intelectuala a personajului, obtuzitatea mintii se releva prin totala confuzie semantica si gramaticala a discursurilor, delicioase mostre ale umorului absurd.

Impreuna cu Branzovenescu, Farfuridi alcatuieste un cuplu comic, o pereche contrastanta. Temperamentului coleric al celui din urma i se opune firea domoala, precauta a lui Branzovenescu. Ambii traiesc cu spaima de tradare, vor sa anunte centrul de cele ce se petrec in judet, dar se tem sa nu li se "recunoasca slova la telegraf". Numele lor, cu rezonante culinare, sunt derivate subtil cu sufixe onomastice grecesti sau romanesti.

VIATA DE LICEU

se traieste o singura data!

Agamemnon Dandanache este un ticalos demagog, intruchipare a raului cel mai rau: "mai prost decat Farfuridi si mai canalie decat Catavencu" (dupa marturisirea autorului). Santajul este pentru el o forma de diplomatie. Agamita e un stupid peltic, lovit de amnezie, mandru in sa de familia sa de la "patruzsopt". Portretul sau e caricatural-grotesc, starnind deopotriva rasul si dezaprobarea, prin contrastul izbitor cu numele pe care il poarta.

Cetateanul turmentat este un tip realmente simpatic, dar nu inocent pentru ca inainte de a aduce scrisoarea "andrisantului", o citeste mai intai sub felinar. Staruinta lui in actiune este de fapt un tic profesional al unui fost postas. Devenit "apropitar", cetateanul are acum drept de vot, iar vesnica sa enigma este: "eu cu cine votez?". prin replica lui: "...apoi, daca-I pe pofta, eu nu potesc pe nimeni..." se descoperea mecanismul gaunos al campaniei electorale.

Ghita Pristanda este tipul politaiului slugarnic, marioneta in mana puternicilor zilei, cu o etica modelata dupa interes. Se deda la marunte afaceri, dupa o deviza practica: "daca nu curge, pica", ori indemnata de sotie: "Ghita, Ghita, pupa-l in bot si-I papa tot, ca satulul nu crede la al flamand". Incalca legea din ordinul superiorilor sai, si egata sa-si ofere serviciile celui mai puternic. Personajul este admirabil caracterizat verbal: foloseste frecvent termeni populari (mai ales regionalisme), deformeaza neologismele ("bampir", "famelie", "catrindala", "renumeratie"), si incalca fara complexe regulile gramaticale. Ticul sau verbal: "curat" produce asociatii comice ("curat murdar"). Numele personajului, luat de la un joc moldovenesc in care se bate pasul intr-o parte si alta, fara sa se porneasca niciunde, este de o mare putere de sugestie, potrivindu-se cu siretenia primitiva a lui Pristanda.

Autorul "Scrisorii pierdute" pune in slujba satirei toata gama comicului: ironia, zeflemeaua, batjocura, invectiva, grotescul, etc.

Exista, in primul rand, un comic al situatiilor, rezultat din fapte neprevazute si din prezenta unor grupuri insolite (triumful conjugal Zoe-Trahanache-Tipatescu, cuplul Farfuridi-Branzovenescu, diversele combinatii de adversari, etc.).

Caragiale foloseste scheme tipice, modalitati cunoscute in literatura comica universala, cum ar fi: incurcatura, confuzia, coincidenta, echivocul, revelatiile succesive, quiproquo-ul (substituirea de personaje), acumularea progresiva, repetitia, evolutia inversa, interferenta etc.

In al doilea rand, exista un comic al intentiilor, care reiese din atitudinea scriitorului fata de evenimente si oameni. Caragiale nu iarta trasaturile care ii fac pe oameni ridicoli, tratandu-i cu ironie, cu umor, punandu-I in situatii absurde sau grotesti, demontand mecanisme sufletesti si reducandu-i uneori la conditia simplificata a marionetei.

Comicul caracterelor surprinde, in comedia clasica: avarul, fanfaronul, orgoliosul, ipocritul, mincinosul, gelosul, laudarosul, pedantul, pacalitorul pacalit, prostul

fudul, etc. Personajul purtator al unui astfel de caracter este rezultatul unui proces de generalizare a trasaturilor unei categorii mai largi, devenind un exponent tipic al clasei umane respective. Caragiale creeaza si el o tipizare comica, dar eroii lui au intotdeauna elemente care ii particularizeaza, astfel ca nici unul nu seamana cu celalalt.

Comicul de limbaj este cu totul admirabil prin capacitatea cu totul iesita din comun a dramaturgului de a retine cele mai fine nuante ale limbii vorbite. Rasul in acest caz este starnit de:

- a) prezenta numeroaselor greseli de vocabular. Cuvintele (mai ales neologismele) sunt deformatate prin pronuntie gresita ("famelie", "renumeratie", "andrisant", "plebicist") sau prin etimologie populara ("scrofulosi", "capitalisti"-locuitori ai Capitalei), dar si prin lipsa de proprietate a termenilor ("liber-schimbist" → elastic in conceptii).
- b) Incalcarea regulilor gramaticale si a logicii, cum ar fi: polisemia ("ne-am racit impreuna"), contradictia in termeni ("dupa lupte seculare care au durat aproape zece ani" sau "12 trecute fix"), asociatii incompatibile ("Industria romana este admirabila e sublima, putem zice, dar lipseste cu desavarsire"), nonsensul ("din doua, dati-mi voie, ori sa se revizuiasca, primesc! dar sa nu se schimbe nimica..."), truismele-adevaruri evidente ("un popor care nu merge inainte sta pe loc", sau "o sotietate fara printipuri, carevasazica ca nu le are"), expresii tautologice ("intrigi proaste") sau constructii prolixе ("care va sa zica...cum am zite...in sfarsit sa traiasca") etc.
- c) Repetitia aproape obsedanta a unei specificitati de limbaj care deplaseaza atentia de la fondul comunicarii la forma ei. La multe personaje, nu mai e important ce spun, ci cum spun, ele fiind pecetluite in propria lor vorbire, pentru ca prin limbaj se verifica ceea ce se pretind si ceea ce sunt in fond.
- d) Nepotrivirea rezultata din interferenta stilurilor. Multe personaje folosesc un registru al limbajului (stil) in totala contradictie cu situatia concreta a momentului (ex. discursul lui Dandanache)

Exista, in sfarsit, un comic de nume, de o savoare inimitabila. Caragiale dovedeste mai mult rafinament decat inaintasul sau Alecsandri, si alege nume care sa sugereze dominanta de caracter a personajelor, originea sau rolul lor in desfasurarea evenimentelor.

Geniul comic al celui mai mare dramaturg roman este profund original si rezultatele lui tin de o combinatie inimitabila a tuturor mijloacelor.

